

TREDJE AVDELNINGEN

Caesars väg till makten. Hans död

Gnaeus Pompejus, romersk fältherre och statsman, slog år 71 f. Kr. tillsammans med *Crassus* ned ett farligt slavuppror, som leddes av gladiatoren *Spártacus*. Pompejus vann vidare stora militära framgångar i sin kamp mot sjörövarna i Medelhavet, gjorde Syrien och Palestina till en romersk provins och flyttade det romerska rikets östgräns fram till Eufrat. Vid återkomsten till Rom behandlades Pompejus emellertid kallsinnigt av senaten. Den vägrade t.o.m. att infria de löften om jord som han gett sina veteraner. Pompejus slöt sig därför till *Gajus Julius Caesar*, som hade en stark ställning i det reformvänliga folkpartiet.

År 60 f. Kr. ingick Caesar, Pompejus och Crassus ett tremannaförbund, *det första triumviratet* för att genom ömsesidigt stöd genomdriva sina olika önskemål. Caesar blev konsul för år 59 f. Kr. Han åstadkom att han själv efter konsultidens utgång skulle bli ståthållare för fem år i provinsen Gallien. År 56 f. Kr. förnyade triumvirerna sin överenskommelse. Den innebar bl.a. att Caesar skulle behålla sin provins i ytterligare fem år.

Efter Crassus död år 53 f. Kr. var det tydligt att den högsta makten skulle tillfalla antingen Pompejus eller Caesar. Pompejus fick så småningom stöd hos senaten, som ansåg Caesar vara den farligaste av de två. Senaten begärde därför att Caesar skulle lägga ned sitt befäl och låta sina soldater återvända hem när tiden för hans ståthållarskap i Gallien gått ut.

Caesar beslöt sig då för att med vapen tilltvinga sig makten och gick med sin här över gränsfloden *Rúbicon* ("Álea iacta est!"). Pompejus och senaten var inte beredda på strid. Pompejus flydde till Balkan och snart hade Caesar kontroll över en stor del av Italien. Han gick därefter över till Balkan och vid *Farsálos* i Tessalien vann Caesar år 48 f. Kr. en avgörande seger över Pompejus. Pompejus flydde till Egypten men blev vid landstigningen mördad. Caesar följde efter och blev invecklad i de tronstridigheter som pågick mellan den nyss döde konungens son och dennes syster *Kleopatra*. Caesar avgjorde tvisten till förmån för Kleopatra.

Den makt Caesar skaffat sig med vapen fick i viss mening former som var lagliga. Caesar lät således senaten utnämna honom till konsul och diktator på tio år och sedan till diktator på livstid. I Rom lät han återställa ordningen och uppföra stora byggnadsverk, t. ex. *Forum Iulium* och *Basilica Iulia*. Han förändrade vidare tideräkningen genom

att införa den s.k. julianska kalendern. I Julius Caesars kalender fastställdes årets faktiska längd till 365,25 dagar. Åren i allmänhet skulle innehålla 365 dagar. En s. k. skottdag skulle skjutas in vart fjärde år, som alltså kom att innehålla 366 dagar. Den nya årsräkningen började tillämpas den 1 januari 45 f. Kr. Påven Gregorius lät genom en tideräkningskommission år 1582 obetydligt modifiera Julius Caesars kalender och fastställa årets genomsnittliga längd till 365, 2425 dagar. Skottårens antal under en period av 400 år inskränktes enligt den gregorianska kalendern med tre (på så sätt att år med jämna hundratal räknas som skottår bara då deras årtal, de två nollorna borträknade, är delbara med 4).

Caesars regeringstid utmärktes av att många provinsbor upptogs bland medborgarna och även i senaten. Han skyddade vidare provinsernas invånare mot förtryck genom kontroll av ämbetsmännen. Alla gamla skillnader i det traditionsrika romerska samhället höll på att utjämnas genom det sätt varpå han styrde. Till mångas förargelse lät han också sätta sin bild på statens mynt, och ryktet påstod att han eftersträvade kunganamnet. Anhängare av de republikanska traditionerna slöt sig till slut samman med hans personliga fiender i en sammansvärjning. Caesar föll offer för denna vid ett senatssammanträde den 15 mars 44 f. Kr. (*Idus Martiae*).

Litteratur

Suetonius, Kejsarbiografier, avsnittet om Caesar s. 60 ff, översättning av Ingemar Lagerström, Wahlström & Widstrands klassikerserie 2001

Kurt Johannesson, Retorik eller konsten att övertyga, avsnittet Shakespeares Julius Caesar (s. 22-35), Norstedts 1998

Personliga, reflexiva och possessiva pronomen

Pronomen betyder 'i stället för (*pro*) namn (*nomen*)', dvs ett ersättningsord för namn/substantiv.

Personliga pronomen

Översätt följande meningarmed hjälp av tablån med pronomen nedan:

Mihi valde placet vos vidére.	valde mycket placet + dativ
Nobis etiam valde placet te vidére.	(opers.) det behagar video 2 se etiam även

Det finns fyra personliga pronomen i latinet: *ego* jag, *tu* du, *nos* vi och *vos* ni. Eftersom pronomen skall kunna ersätta substantiv i en sats, måste de kunna sättas i samma kasus som ett substantiv:

	<i>Första person</i>		<i>Andra person</i>	
	Singularis	Pluralis	Singularis	Pluralis
Nominativ.	ego jag	nos vi	tu du	vos ni
Genitiv*				
Dativ	mihi	nobis	tibi	vobis
Akusativ.	me mig	nos oss	te dig	vos er
Ablativ	me	nobis	te	vobis

*Possessiv genitiv uttrycks med possessivt pronomen, jfr *meus*, *tuus*, *noster*, *vester* nedan.

Som personligt pronomen i tredje person ('han, hon, den, det; de') använder latinet demonstrativa pronominet *is*, *ea*, *id*, se det följande.

Reflexiva pronomen

Tredje personens personliga reflexiva pronomen ('sig') heter i akkusativ *se*, i dativ *sibi* och i ablativ *se*. Exempel: *In speculo* (spegel) *se videt*.

Possessiva pronomen

Som adjektiv efter första och andra deklinationerna (typ *magnus*, *a*, *um*) böjs possessiva pronomen *meus*, *mea*, *meum* 'min', *tuus*, *tua*, *tuum* 'din' och *suus*, *sua*, *suum* 'sin'.

Som adjektivet *pulcher*, *pulchra*, *pulchrum*, gen. *pulchri* etc. böjs possessiva pronomen *noster*, *nostra*, *nostrum* 'vår' (jfr fra. *notre*) och *vester*, *vestra*, *vestrum* 'er' (fra. *votre* är bildat med utgångspunkt i *notre!*).

Observera: Possessivt pronomen används i latinet endast om det är absolut nödvändigt för sammanhanget eller om detta pronomen är starkt betonat.

PATER NOSTER

När det gäller denna latintext, skall du koncentrera dig på pronomen (här kursiverade). Vi skall senare i kursen ta upp substantiv av tredje deklinationen (*pater, nomen*), presens konjunktiv (modussuffix *e/a*: sanctific-*e*-tur, adveni-*a*-t) och passivändelsen *-ur* i tredje person (*laudat* han berömmar, *laudat-ur* han beröms).

Pater noster, qui es in caelis.	Vår fader, du som är i himlen/himlarna.
Sanctificét-ur nomen tuum.	Låt ditt namn bli erkänt som något heligt.
Adveniat regnum tua.	Låt ditt rike komma.
Fiat voluntas tua,	Låt din vilja ske,
sicut in caelo, et in terra.	också på jorden så som i himlen.
Panem nostrum quotidiánum	Vårt dagliga bröd
da nobis hodie.	ge oss idag.
Et dimitte nobis débita nostra,	Och förlåt oss våra skulder,
sicut et nos dimíttimus	liksom också vi förlåter dem
debitoribus nostris.	som står i skuld till oss.
Et ne nos indúcas in tentationem	Och utsätt oss icke för prövning
sed líbera nos a malo. Amen.	utan rädsla oss från det onda. Amen.

caelum, i N. himmel sanctífico 1 göra helig, helga advenio 4 komma till fio 3 (oregelb.) ske sicut såsom et = <i>etiam</i> quotidianus, a, um daglig do 1 ge	dimítto 3 efterskänka; <i>dimittere</i> + <i>dat.</i> + <i>ack.</i> förlåta någon något débitum, i N skuld débitor, is (3 dekl.) gäldenär; <i>debitoribus</i> <i>dat. plur.</i> ne negation vid konjunktiv i huvudsats indúco 3 införa líbero 1 befria
---	---

Uppgift 1

Översätt till latin: a) Marcus och Paulus är era vänner. b) Jag älskar dig.
 c) Vi älskar er. d) Beröm oss! e) Skicka boken till din son! f) Ge mig böckerna!

Demonstrativa pronomen

ille, illa, illud 'denne, den där'. Bas morfemet är *ill*. Latinska pronomen har i genitiv singularis suffixet *-ius* och i dativ singularis suffixet *-i*. De romanska språkens artikelsystem har sitt ursprung i olika böjningsformer av detta pronomen.

Singularis

	Maskulinum	Femininum	Neutrum
Nominativ	ille	illa	illud
Genitiv	illius	illius	illius
Dativ	illi	illi	illi
Akusativ	illum	illam	illud (= nom.)
Ablativ	illo	illa	illo

Pluralis av detta pronomen böjs enligt första och andra deklinationerna (*magni, ae, a*): illi, illae, illa!

Jfr komediförfattaren Terentius uttryck **Hinc illae lacrimae** 'Härav de där tårarna!' En gubbe i komedin berättar att han vid grannfruns begravning blev så rörd då han såg sin unge son fälla tårar, vilka han såg som bevis på allmänmänskligt deltagande. Men då han i begravningsföljet såg den avlidnas vackra, ogifta syster, förstod han att sonen med sina tårar bara hade velat ställa sig in hos den sköna.

Genitiv på **-ius** och dativ på **-i** har även följande pronomen (obs! *i* mellan vokaler uttalas *j*):

is, ea, id 'denne', 'han, hon, den, det; de' (självständigt: *is* = han etc.). *Is, ea, id* används i latinet även som personligt pronomen i tredje person.

Singularis

	Maskulinum	Femininum	Neutrum
Nominativ	is	ea	id
Genitiv	eius (ejus)	eius (ejus)	eius (ejus)
Dativ	ei (tvåstavigt)	ei (tvåstavigt)	ei (tvåstavigt)
Akusativ	eum	eam	id (= nom.)
Ablativ	eo	ea	eo

Pluralis av detta pronomen böjs enligt första och andra deklinationerna (*magni, ae, a*): ei, eae, ea!

Notera att basmorfemet *e* i pluralis ofta assimileras till *i* framför kasussuffix på *i*, t.ex. pluralis *ii* i stället för *ei* och *iis* istället för *eis*.

Jfr uttrycket **id est** (förkortas **i. e.**) 'det är' = 'det vill säga'

idem, éadem, idem 'densamme' böjs som *is* följt av **-dem**, med vissa ljudmodifikationer, jfr:

	Maskulinum	Femininum	Neutrum
Genitiv	eiúsdem	eiúsdem	eiúsdem
Dativ	eídem	eídem	eídem
Akusativ	eundem	eandem	idem (= nom.)
Ablativ	eodem	eádem	eodem

Jfr uttrycket **Semper idem** 'Alltid densamme' (brevslut)

ipse, ipsa, ipsum 'själv' böjs som *ille* (bas morfem *ips*) utom i neutrum nominativ och ackusativ: *ipsum*.

	Maskulinum	Femininum	Neutrum
Genitiv	ipsius	ipsius	ipsius
Dativ	ipsi	ipsi	ipsi
Ackusativ	ipsum	ipsam	ipsum
Ablativ	ipso	ipsa	ipso

Jfr uttrycket **Ipse dixit** 'Han själv (dvs lärofadern) har sagt det' (pytagoreerna om Pytagoras).

EXERCITIUM

(1) Marcus librum suum portat.	(1) liber, ri M bok porto 1 bära
(2) Servus librum eius portat.	
(3) Marcus libros eorum portat.	
(4) Marcus libros suos portat.	
(5) Ille vir dicit.	(5) dico 3 säga
(6) Eos video.	(6) video 2 se
(7) Roma multas portas habebat; inter eas porta Capena erat.	(7) porta, ae F port habeo 2 ha inter (prep. m. ack.) bland
(8) Extra eam hodie videmus viam Appiam. (<i>censorn Appius byggde vägen 312 f. Kr.</i>)	(8) extra (prep. m. ack) utanför via, ae F väg hodie idag Appius, a, um appisk

Uppgift 2

Översätt till latin: a) De älskar samma flicka. b) Utan henne kan Marcus inte leva. c) Ni (maskulinum) berömmar er själva. d) Jag ser de där pojkarna. e) Vi kommer till dem. f) Den där tavlan ger jag åt dig. g) Den där mannens tavla är vacker. h) Vi berömmar honom.

NON SCHOLAE SED VITAE

(1) Non scholae sed vitae discimus.	(1) disco 3 lära sig
(2) Quandóque dormítat bonus Homerus.	(2) quandóque ibland dormíto 1 sova, slumra. Handlingen i Iliaden el Odysséen är inte alltid konsekvent.
(3) Cur margaritas ante porcós iactas (jfr Matt. 7, 6)?	(3) cur? varför? margarita , ae F pärla porcus , i M gris, svin iacto 1 kasta
(4) Magnus es, Dómine. <i>Augustinus</i>	(5) hora , ae F timme número 1 räkna nisi om inte, utom; <i>non...nisi</i> endast
(5) Horas non número nisi serenas (inskrift på solur).	serenus , a, um klar, "solig"
(6) Scintillae parvae praebent incendia magna.	(6) scintilla , ae F gnista praébeo 2 ge, förorsaka incéndium , i N brand
(7) Fortuna rotam suam semper versat.	(7) rota , ae F hjul verso 1 vända, här "snurra"
(8) Salvate párvulos.	(8) salvo 1 rädda párvulus , a, um liten; i pl. = (små) barn
(9) Aurum atque argentum, ferrum et cuprum, plumbum stannumque metalla sunt.	(9) aurum , i N. guld argentum , i N silver, jfr fra. <i>argent</i> ferrum , i N järn cuprum , i N koppar plumbum , i N bly, jfr <i>plomb</i> stannum , i N tenn, jfr stanniol metallum , i N metall
(10) Quieta non moveo.	(10) quietus , a, um lugn móveo 2 röra
(11) Plenum. In pleno.	(11) plenus , a, um full; <i>plenum</i> fullt (bevistat sammanträde); <i>in pleno</i> i sin helhet, fulltaligt
(12) Sine dubio.	(12) sine (prep. m. abl.) utan dúbius , a, um tveksam; <i>dubium</i> tvivel
(13) Hodie mihi, cras tibi.	(13) hódie idag cras i morgon
(14) Aliena vitia óculis videmus, nostra in tergo habemus.	(14) alienus , a, um främmande, andras vítium , i N fel tergum , i N rygg
(15) Cito arescit lácrima, praesertim in alienis malis.	(15) cito (adv.) snabbt, fort aresco 3 torka lácrima , ae F tår praesertim särskilt malum , i N olycka
(16) Sic transit gloria mundi.	(16) transire (oregelb.) gå förbi, förgå mundus , i M värld

Uppgift 3

a) Vilka latinska ord i meningarna 3-8 ovan står i akkusativ? b) Vilka latinska ord i meningarna 11-15 ovan står i ablativ?

Räkneord

Romarna använde grekiska bokstäver, som de inte hade bruk för, för att ange tal: **I** = 1, **V** = 5, **X** = 10, **L** = 50, **C** = 100, **D** = 500, **M** = 1 000. Om ett lägre tal sätts framför ett högre innebär det subtraktion: **IV** (= 4), **IX** (= 9), **XL** (= 40) och **CD** (= 400). Vid addition sattes det högre talet först och de lägre därefter.

Grundtal från ett till tio

Andra grundtal

I	unus, a, um	XX	viginti
II	duo, duae, duo	XXX	triginta
III	tres, tria	XL	quadraginta
IV	quattuor	L	quingenta
V	quinque	C	centum
VI	sex	CC	ducenti, ae, a
VII	septem	CCC	trecenti, ae, a
VIII	octo	CCCC	quadringenti, ae, a
IX	novem	D	quingenti, ae, a
X	decem	M	mille

Grundtalen 1-10 på latin, italienska, franska, spanska, portugisiska

<i>Latin</i>	<i>Italienska</i>	<i>Franska</i>	<i>Spanska</i>	<i>Portugisiska</i>
unus	uno	un	uno	um
duo	due	deux	dos	dois
tres, tria	tre	trois	tres	três
quattuor	quattro	quatre	cuatro	quatro
quinque	cinque	cinq	cinco	cinco
sex	sei	six	seis	seis
septem	sette	sept	siete	sete
octo	otto	huit	ocho	oito
novem	nove	neuf	nueve	nove
decem	dieci	dix	diez	dez

Unus, a, um böjs efter första och andra deklinationerna med undantag för genitiv och dativ singularis: *uníus* och *uni*, jfr pronomen *ille* (i genitiv och dativ singularis: *illíus, illi*).

Första och andra deklinationernas ändelsesystem kommer, med vissa undantag, i fråga även för *duo, duae, duo*: *duorum, duarum, duorum; duos, duas, duo*.

Tres, tria böjs som ett adjektiv i pluralis efter tredje deklinationen, i-stam (ändelse-system B, se femte avdelningen).

<i>Pluralis</i>	Mask. Fem.	Neutrum
Nominativ	tres	tria
Genitiv	trium	trium
Dativ/Ablativ	tribus	tribus
Ackusativ	tres	tria

Grundtalen fr. o. m. 4 t. o. m. 100 är oböjliga. Hundratalen från *ducenti*, *ae*, *a* etc. böjs efter första och andra deklinationerna.

1000 i singularis heter *mille* (förkortas M), i pluralis *milia* (jfr beträffande böjningen se plur. *tria*, *trium*, *tribus* ovan). Av detta räkneord kommer millimeter, miljon (stortusende) och mil (tusen dubbelsteg).

Uppgift 4

Skriv med arabiska siffror: a) MCDLXXXII, b) DCCCXXXIX, c) MCCLIV!

Räkneövningar

Översätt följande meningar! Observera att latinet uttrycker *passivum* med suffixet *-ur* i tredje person (t. ex. *salvatur* 'han, hon, den eller det räddas' och *salvantur* 'de räddas').

(1) Si a sex duo deducis, quattuor restant.	(1) si om deduco 3 föra bort
(2) Tres et quattuor sunt	resto 1 återstå
(3) Sex et quattuor sunt decem.	
(4) Quattuor et quinque sunt	
(5) Si a septem quinque deducis, duo restant.	
(6) Si octo per duo dividuntur, efficiuntur.	(6) dívido 3 dela
(7) Si decem per quinque dividuntur, duo efficiuntur.	efficio 3B åstadkomma
(8) Si viginti per quinque dividuntur, efficiuntur.	
(9) Si quattuor bis multiplicantur, octo efficiuntur.	(9) bis (räkneadverb) två gånger
(10) Si quinque sexies multiplicantur, efficiuntur.	(10) multíplico 1 mångfaldiga
(11) Decem et decem sunt viginti.	sexies sex gånger

Uppgift 5

Skriv med romerska siffror: a) 1066, b) 1632, c) 1787!

Ordningstal

I	primus, a, um	jfr primadonna, primör, prima, premiär
II	secundus	jfr sekunda vara, sekundär, sekundera
III	tertius	jfr tertiär (geologisk epok), ters
IV	quartus	jfr kvart, kvartal, kvarter
V	quintus	jfr kvintett
VI	sextus	jfr sexta hora (från kl 06)>spa. <i>siesta</i>
VII	séptimus	jfr september (se nedan)
VIII	octavus	jfr oktav (musikterm)
IX	nonus	
X	décimus	jfr decimal, deciliter, decimera
XX	vicésimus	
C	centésimus	jfr centimeter, centiliter, centigram
M	millesimus	jfr milliliter, milligram

Samtliga ordningstal böjs efter första och andra deklinationerna.

Månadernas namn

Det romerska året började ursprungligen inte i januari utan i mars. Den första månaden fick namn efter krigsguden Mars, **Mártius** (*mensis*, 3:e dekl., 'månad' är underförstått vid alla adjektiviska månadsnamn). Adjektivet **Aprilis** (3 dekl.) hänger kanske samman med ett annat namn på kärleksgudinnan Venus, nämligen Apru. Månaden **Maius** har sitt namn efter Maia, maka till smideskonstens gud Vulcanus. Månaden **Iunius** anspelar på gudinnan Junos namn, Jupiters hustru.

De följande månaderna numrerades: juli fick namnet **Quintílis**, den femte månaden, och augusti **Sextílis**, den sjätte månaden (Quintilis kallades emellertid från år 44 f. Kr. **Iulius** till Gaius Iulius Caesars ära och Sextilis från år 8 f. Kr. **Augustus** för att hedra honom).

Räknat från mars är **September** den sjunde månaden, **October** den åttonde, **November** den nionde och **December** den tionde.

Under andra århundradet f. Kr. flyttades nyåret tillbaka två månader. Den första månaden **Ianuarius** fick namn efter guden Ianus, alltings början. Under den andra månaden **Februarius**, som torde hänga samman med *februum* 'reningsmedel, reningsoffer', renades både levande och döda från skuld.

Månadsnamnen januari, februari, maj, juni, juli (i äldre tid *ianuarii* etc.) och augusti är från början genitiver till en datumsiffra: 10 januari = januarimånadens tionde dag.

Uppgift 6

Vad betyder följande ord: *unik, decennium, triangel, unison, trikoloren, dualism, unilateral, duett, trio?*

AVUNCULUS MEUS

Gaius Plinius Secundus, av eftervärlden kallad Plinius den äldre, var naturforskare och författare (23-79 e. Kr.). Hans *Naturalis historia* var ett mycket omfattande verk om 37 böcker och kan sägas utgöra en sammanfattning av dåtidens vetande på det naturhistoriska området. Han dog i samband med Vesuvius' utbrott år 79 e. Kr. när han sökte rädda dem som bodde vid vulkanens fot.

Hans systerson (Gaius) **Plinius** (Caecilius Secundus), kallad Plinius den yngre (ca 61-113 e. Kr.) har på i huvudsak följande sätt beskrivit sin morbrors forsknings- och författariver:

(1) Gaius Plinius Secundus, avúnculus meus, vir occupátus erat.	(1) avúnculus, i M morbror, jfr eng. uncle vir, viri M man occupátus, a, um upptagen, ständigt sysselsatt, fr. occupé, eng. occupied
(2) Multa officia pública praestábat et multos libros doctos scribébat.	(2) multus, a, um mången, plur. många officium, i N. plikt, syssla, uppdrag públicus, a, um offentlig praesto 1 fullgöra doctus, a, um lärd, jfr doctor
(3) Nota est Plinii 'Naturalis historia', quae tam varia est ut ipsa nátura.	(3) notus, a, um känd história, ae F beskrivning; <i>naturalis historia</i> natural-historia, naturkunskap quae (rel. pron.) som tam... ut så...som, lika...som várius, a, um mångskiftande, innehållsrik, jfr eng. various ipse, a, um själv
(4) Numquam fatigatus erat.	(4) numquam aldrig fatigatus, a, um trött; 'han förtröttades aldrig'
(5) Mane laborare incipiébat; ante lucem íbat ad Vespasianum.	(5) mane tidigt på morgonen incípio 3B börja ante lucem (3:e dekl.) före gryningen eo, ire (oregelb.) gå Vespasianus var romersk kejsare 69-79 e. Kr.
(6) Domum reversus studebat.	(6) domum (riktningsack.) <i>adv.</i> hem reversus, a, um återvänd, här 'återkommen' stúdeo 2 ägna sig åt vetenskap; studera, jfr study
(7) Post cibum in locum aprícum íbat.	(7) cibus, i M (lätt) måltid locus, i M plats apricus, a, um solig

(8) Libri legebantur, annotabat et excerpebat.	(8) liber, libri m. bok, jfr fr. livre, eng. library lego 3 läsa, högläsa, jfr legend ánnoto 1 (ad + notare) anteckna excerpo 3 plocka ut, göra utdrag, jfr <i>excerpter</i>
(9) Post solem plerumque lavabatur.	(9) post solem (3:e dekl.) efter sol, 'efter att ha solat sig' plerúmque adv. mestadels lavo 1 tvätta, <i>passiv</i> tvättas, tvätta sig = bada, jfr lavemang, eng. lavatory
(10) Deinde gustabat et dormiebat minimum.	(10) deinde därefter gusto 1 smaka, äta en bit, äta mellanmål minimum (superlativ) mycket litet, (här =) en kort stund
(11) Mox rursus studebat, dum cena apparabatur.	(11) mox snart rursus åter, igen dum (tidskonjunktion) medan cena , ae F middag, ápparo 1 (ad + paro) anordna, iordningställa
(12) Inter cenam liber legebatur.	(12) inter (prep. m. ack.) mellan, under (om tid), jfr fra. entre
(13) Dum lavabatur, nihil studere póterat, sed dum tergebatur, audiebat áliiquid aut dictabat.	(13) nihil (pron.) ingenting, inte någonting tergo 3 torka (av) audio 4 lyssna på áliiquid pron. (neutr. ack. sing.) något aut eller dicto 1 diktera
(14) Cum abibat, notarium secum habebat, qui annotabat cuncta, quae avunculus meus dictabat.	(14) ábeo, abire (oregelb.) resa bort, göra en resa notárius, i M skrivare secum (<i>cum</i> är här enklitiskt) = <i>cum se</i> qui (rel. pron., mask. sing.) som quae (rel. pron, neutr. pl.) som
(15) Nam putabat necesse esse semper laborare.	(15) nam ty puto 1 anse necesse nödvändigt, jfr <i>necessarius, a, um</i> nödvändig och sv. <i>necessär</i> semper alltid

Lär in glosorna i högerspalten!

Uppgift 7

Ändra imperfektformerna som finns i meningarna 1-6 ovan till presensformer! Skriv sedan ner dem!

Uppgift 8

Översätt till latin: a) De skriver sju böcker. b) Plinius och Lucius är upptagna män. c) De fullgör ett offentligt uppdrag. d) Nu är de trötta. e) Du ställer i ordning en god måltid. f) Efter måltiden högläses en bok. g) Vi antecknar. h) Plinius dikterar för en skrivare.

Imperfekt konjunktiv

Latinska bisatser har ibland sitt verb i konjunktiv, t. ex. vissa tidsbisat ser inledda med *cum* ('då', 'när') eller följd-bisatser inledda med *ut* ('så/att'). Den latinska konjunktiven återges då helt enkelt med svensk indikativ. Vi återkommer i sjunde avdelningen till den latinska konjunktiven mer generellt (i vissa bisatser skall den återges med sv. 'skall/skulle').

I latinet bildas imperfekt konjunktiv genom att man till presensstammen fogar modusmorfemet *-re-*. En minnesregel för bildande av imperfekt konjunktiv är att verbformen ser ut som en infinitiv med tillägg av personändelser (*laudare-m* etc.)!

Exempel på tempus- och modussuffix i imperfekt:

video	presens indikativ	jag ser
vide-<u>ba</u>-m	imperfekt indikativ	jag såg
vide-<u>re</u>-m	imperfekt konjunktiv	jag såg/jag skulle se (i vissa fall)

Essem. Possem

Esse 'vara' (stam *es/s*) och *posse* 'kunna' bildar imperfekt konjunktiv genom morfemet *-se-*: *essem*, resp. *possem* (jfr indikativen bredvid):

essem	possem	jfr <i>eram</i> jag var	<i>póteram</i> jag kunde
esses	posses	<i>eras</i>	<i>póteras</i>
esset	posset	<i>erat</i>	<i>póterat</i>
essémus	possémus	<i>erámus</i>	<i>poterámus</i>
essétis	possétis	<i>erátis</i>	<i>poterátis</i>
essent	possent	<i>erant</i>	<i>póterant</i>

EXERCITIUM

(1) Cum Marcus domum veniret, semper laetus erat.	(1) domum riktningsack. hem venio 4 komma semper alltid laetus, a, um glad
2) Cum imperator triumpharet, viri et feminae Sacram viam et Forum Romanum complebant.	(2) imperator (3 dekl.) M fältherre triumpho 1 fira triumf sacer, ra, rum helig cópleo 2 fylla (3)
(3) Vir tantum bibebat, ut ambulare non posset.	tantum så mycket bibo 3 dricka ut att ámbulo 1 gå

Uppgift 9

Översätt till latin: a) Då Caesar ryckte in i (*invádo* 3) Italien, var många glada (*laetus, a, um*). b) Titus var så (*tam*) glad, att han grät (*fleo* 2).